

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА НА ТЕМУ:
«ФАКТОРИ УСПІШНОГО
РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ І
СУСПІЛЬСТВА: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД»

Виконав:

студент спеціальності «Публічне управління та адміністрування», ступеня вищої освіти «Магістр» КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»

Сташко А.В.

Науковий керівник:
Заячковський В.М.,
ст.викладач кафедри
управління та адміністрування,
к. пед. наук.

► У магістерській роботі розглядається проблема оновлення становлення і функціонування правової держави і громадянського суспільства; встановлено взаємовідносини правової держави і громадянського суспільства, яке є визначальним фактором успішного розвитку держави і суспільства, неодмінною умовою забезпечення основоположних прав і свобод людини і громадянина; обґрунтовано, що громадянське суспільство і держава перебувають у процесі постійного розвитку, а тому питання їх співвідношення і взаємодії завжди зберігають свою актуальність; проаналізовано становлення громадянського суспільства і держави має історичний характер, а їх функціонування обумовлено життєвими інтересами і потребами як суспільства в цілому, так і окремих соціальних груп. Ступінь зрілості громадянського суспільства обумовлює рівень демократичності держави. Доведено, що без розвиненого громадянського суспільства неможливо побудувати правову державу.

Ключові слова: взаємодія, громадянське суспільство, держава, суспільство, потреби, правова держава, постійний розвиток

Правова держава і громадянське суспільство доповнюють одне одного і виступають як вільні рівноправні партнери. Якщо правова держава є формою організації громадянського суспільства, то громадянське суспільство є умовою розвитку та вдосконалення правової держави. Високорозвинуте громадянське суспільство може сформуватися лише на основі зрілої правової держави, яка сприяє такому формуванню, так само як і ефективність функціонування правової держави безпосередньо залежить від ступеня розвитку громадянського суспільства. Саме завдяки громадянському суспільству держава як системне утворення, і насамперед її демократичні, соціальні та правові риси, набувають характеру стійких зв'язків, що характеризуються взаємозумовленістю, взаємовпливом та взаємозалежністю. Демократичний та соціальний розвиток держави починає занепадати саме тоді, коли порушується єдність системи цінностей громадянського суспільства, коли виникає дисбаланс у визначенні соціальних пріоритетів, принципів, завдань.

АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ

Проблеми становлення і функціонування правової держави і громадянського суспільства визнані в сучасних умовах фундаментальними, загальнозначущими. Взаємовідносини правової держави і громадянського суспільства є визначальним фактором успішного розвитку держави і суспільства, неодмінною умовою забезпечення основоположних прав і свобод людини і громадянина.

Громадянське суспільство і держава перебувають у процесі постійного розвитку, а тому питання їх співвідношення і взаємодії завжди зберігають свою актуальність. Відтак, ретельне вивчення і усвідомлення цих явищ має вагомим значення для забезпечення їх оптимального розвитку і функціонування. Становлення громадянського суспільства і держави має історичний характер, а їх функціонування обумовлено життєвими інтересами і потребами як суспільства в цілому, так і окремих соціальних груп. Ступінь зрілості громадянського суспільства обумовлює рівень демократичності держави. Без розвиненого громадянського суспільства неможливо побудувати правову державу.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та аналіз особливостей розкриття змісту процесу формування громадянського суспільства у сучасних умовах.

Об'єктом дослідження є процес формування та функціонування громадянського суспільства в сучасному соціумі.

Предмет дослідження – особливості формування громадянського суспільства в контексті процесу політичної модернізації; сучасний стан громадянського суспільства в Україні та перспективи його розвитку.

МЕТА, ПРЕДМЕТ ТА ОБ'ЄКТ ВИЗНАЧИЛИ ЗАВДАННЯ:

1. Обґрунтувати сутність, структуру і функції держави та громадянського суспільства;

2. Проаналізувати досвід провідних європейських держав у напрямку формування та функціонування громадянського суспільства;

3. Дослідити перспективи, основні напрямки і завдання розвитку громадянського суспільства в Україні

В процесі дослідження застосовувалися загальні і спеціальні **методи дослідження**.

Для розгляду досліджуваних проблем застосовувалися загальнофілософські, загальнонаукові та логічні методи наукового пізнання. Основним загальнофілософським підходом став діалектичний, який дозволив здійснити дослідження адміністративно-правових явищ і процесів у загальному взаємозв'язку, взаємообумовленості і розвитку.

Використання **системного методу** зробило можливим декомпозицію громадянського суспільства на ряд підсистем (систем нижчого рівня), які досліджувалися автономно з урахуванням подальшого узгодження цілей кожної підсистеми із загальною метою системи, а також створення ієрархії системи.

Структурно-функціональний метод використано для вивчення функціональних залежностей елементів громадянського суспільства.

Компаративістський метод – для порівняння різних моделей громадянського суспільства, для виявлення їхніх спільних рис та специфічних особливостей, для пошуку оптимальних шляхів розвитку громадянського суспільства в Україні.

Історичний метод дав можливість простежити в хронологічній послідовності еволюцію науково-теоретичного розуміння громадянського суспільства, а також проаналізувати розвиток громадянських відношень і структур на різних етапах процесу модернізації в Україні.

Інституціональний метод застосовувався для дослідження інститутів, з допомогою яких здійснюється діяльність громадянського суспільства.

Використано також традиційні **методи теоретичного й емпіричного дослідження** – абстрагування, аналіз, синтез, індукція і дедукція, спостереження і порівняння.

За допомогою **методу вторинного соціологічного аналізу** проаналізовано результати соціологічних досліджень провідних наукових інститутів України, які вивчали громадянське суспільство і суміжну проблематику.

- ▶ Для досягнення мети одним із завдань до роботи стало здійснення теоретичного аналізу вітчизняної та зарубіжної літератури і нормативно-правової бази нашої держави в аспекті регулювання відносин держави та громадянського суспільства. (Розділ I)

Виконано такі завдання дослідження:

Проаналізовано загально-теоретичне розуміння концепції громадянського суспільства за допомогою вітчизняної та зарубіжної літератури, а також нормативно-правової бази України.

Розкрито зміст проблеми громадянського суспільства в історії соціально-політичної думки.

Розглянуто аспекти співвідношення суспільства і держави.

Наступним завданням було визначення з одного боку проблем взаємодії держави та суспільства, обґрунтування та переосмислення існуючих моделей державного управління, з іншого — практичних потреб адекватно реагувати на нові виклики, які постають перед суспільством. (Розділ II)

Теоретичний аналіз дав змогу:

Розкрити зміст діалектики взаємодії держави та інститутів громадянського суспільства.

Розглянути особливості формування зарубіжних моделей управління та роль у них соціального капіталу.

З'ясувати історичні та сучасні межі впливу та взаємодії правової держави та громадянського суспільства.

Наступним завданням роботи стало вивчення сучасного стану, тенденції функціонування та розвитку громадянського суспільства в Україні та його інтеграції до європейського рівня. (Розділ III)

Виконано такі завдання:

Проаналізовано сучасний стан та тенденції функціонування та розвитку громадянського суспільства в Україні.

Розкрито зміст громадянського суспільства в Україні та за її межами.

Розглянуто євроінтеграцію України, як один із шляхів формування громадянського суспільства.

Практичне значення наукового дослідження полягає в тому що воно є долученням до розвитку держави, по-перше, загальнотеоретичних положень концепції громадянського суспільства, по-друге, практичних питань його становлення і розвитку в Україні.

Висновки дослідження можуть бути також використані органами державної влади в їхній політичній практиці, у відносинах з різними суб'єктами громадянського суспільства.

Результати дослідження знайшли своє відображення у доповіді на VII Регіональній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми підготовки керівників нової формації в умовах відкритого суспільства».

Виходячи з проведення теоретичного аналізу та результатів дослідження зроблено

наступні **ВИСНОВКИ:**

1. Сутність, громадянського суспільства, незважаючи на певний ступінь автономності, тісно пов'язане з державою. Держава, внаслідок властивої їй функції структурування соціальних відношень неминуче впливає на життя громадянського суспільства вже тим, що створює певні сприятливі або несприятливі умови для його функціонування. При цьому важливо, що три основних типи політичного режиму (тоталітарний, авторитарний, демократичний) не тільки створюють різні можливості для існування і функціонування громадянського суспільства, але й самі характеризуються перш за все саме принципами відношень держави і громадянського суспільства. Не менш важливий і зворотній зв'язок – вплив громадянського суспільства на державу. Громадянське суспільство не стільки «відходить» від держави, скільки формує її відповідно до своїх цінностей та інтересів. У періоди боротьби за ліквідацію тоталітарних або авторитарних політичних режимів у відношеннях громадянського суспільства і держави на перший план виходить момент протиборства. Однак цей момент не варто абсолютизувати, оскільки йдеться про протиборство громадянського суспільства не з державою взагалі, а саме з даною державою. Само це протиборство є ступенем у процесі нормалізації відношень між ними, досягнення стану плідної взаємодії.

Аналізуючи відношення громадянського суспільства і держави у розвинутих демократичних країнах, ми робимо висновок про наявність тенденції зростаючого взаємопроникнення, результатом якого стає соціалізація держави і політизація громадянського суспільства.

2. Громадянське суспільство виникає в результаті ускладнення та диференціації соціальної системи в цілому як ефективний механізм, який дозволяє оптимізувати процеси, що відбуваються у системі, підвищити її стійкість та адаптаційні можливості. Відповідно, часові рамки формування громадянського суспільства, способи здійснення цього процесу визначаються типом модернізації. Історичним ініціатором модернізації, її першим ешеленом був регіон Заходу. Усередені нього можна виділити різні моделі, які відображають особливості конкретної країни чи групи країн, а також відрізняються термінами розгортання модернізації (Великобританія, Континентальна Європа, США). Модернізація на Заході мала органічний, в цілому, характер, відрізнялася синхронністю визрівання передумов, тривалістю та поступовістю. Ті самі риси характеризували формування громадянського суспільства. Воно органічно виростало з архаїчних інститутів, які поступово коректувалися й пристосовувалися до потреб все більш складного суспільства.

Інші регіони відносяться до зони так званої «навздогінної модернізації». Тут виділяють другий ешелон – країни, які здійснювали модернізацію на незалежній національній основі, і третій – країни, які розвивалися через систему колоніалізму, залежності як сировинний додаток до більш розвинених країн. У регіонах наздовгінної модернізації перетворення почалися значно пізніше, як правило, свідомо, під впливом прикладу західних країн. Однак спроби втілити західну модель модернізації (як і громадянського суспільства) в інших соціополітичних умовах, пов'язаних перш за все з більшою роллю держави, незмінно призводили до її модифікацій, часом досить значних. Зрештою, успішність модернізації залежала від того, наскільки органічно вона вписувалася в національні інститути і підтримувалася суспільством або хоча б його значною частиною.

Формування громадянського суспільства в Україні визначається логікою «навздогінної модернізації». Причому українська модернізація історично пов'язана з подвійною залежністю: по-перше від західної цивілізації, по-друге від Росії, в політичну залежність від якої з середини XVII ст. потрапила більша частина українських земель.

Разом з тим, в Україні поки ще зберігається пріоритет держави над суспільством, що виявляється у високій односторонній залежності суспільства від державної влади; занадто слабкий та малочислений середній клас; не поширилися масово цінності й орієнтації, типові для «громадянської культури». Всі ці фактори здійснюють суттєвий негативний вплив на формування громадянського суспільства. У цілому сьогодні в Україні простежуються дві значні тенденції – традиціоналізм і модернізм, – кожна з яких створює різні можливості для формування громадянського суспільства. Формування громадянського суспільства вимагає послідовного подолання або, як мінімум, купірування тенденції традиціоналізму і подальшого здійснення перетворень на шляху осучаснення суспільства.

3. Подальший розвиток громадянського суспільства в Україні можливий у кількох напрямках. Сценарій перший: згорання громадянського суспільства і реставрація у тому чи іншому вигляді тоталітарного режиму. Вірогідність даного сценарію порівняно мала, але у випадку його реалізації соціальна й економічна безперспективність розвитку України бачиться невідворотною. Сценарій другий: консервація на довгий час існуючого стану речей. При цьому сама ідея громадянського суспільства поступово перетворюється на суто політичне гасло, яке викликає певний позитивний відгук, але має мінімальне відношення до реального життя. Даний сценарій несе небезпеку політичної та соціальної нестабільності, авторитарного «відтворення». І, нарешті, третій сценарій: поступовий розвиток і зміцнення громадянського суспільства. Хоча цей шлях потребує досить значної роботи, проте саме він є реальною запорукою побудови в Україні справжньої демократії. Реалізація даного сценарію має здійснюватися у декількох напрямках одночасно. По-перше – це удосконалення механізму взаємодії суспільства і держави, що вимагає розвитку інституціональної структури демократії, розвитку і зміцнення різних форм функціонального представництва організованих інтересів у системі законодавчої та виконавчої влади; передачі частини владних повноважень місцевому самоврядуванню; створення системи незалежного суспільного контролю за державною владою. Гармонізація взаємовідносин держави і суспільства дозволить поступово обмежити державне втручання в приватне життя громадян.

Другим найважливішим напрямком розвитку громадянського суспільства є розширення його соціальної бази, що пов'язано із створенням ефективної системи економічних відношень, які забезпечують економічну свободу особистості та формування міцного кількісно і якісно середнього класу. Це можливо лише за умови цілеспрямованого і послідовного розв'язання таких завдань: розвитку приватної власності; визнання самостійності і рівноправності господарюючих суб'єктів, створення умов для переходу неформальної (тіньової) економіки до режиму легальної діяльності; створення привабливих для інвестицій форм господарювання; всебічної підтримки й стимулювання дрібного та середнього бізнесу; розширення інфраструктури, спрямованої на самозабезпечення населення. Розширенню соціальної бази громадянського суспільства може сприяти ефективна соціальна політика, спрямована на подолання тенденції знедолення, збідніння, на створення сучасних систем соціального захисту, забезпечення насиченості і комфортності соціального буття.

Розвитку громадянського суспільства може також сприяти напрацювання консолідуючої ідеології, здатної об'єднати різні політичні сили, верстви населення і регіони навколо фундаментально значущих для всіх них цінностей. Розвиток громадянського суспільства – це проблема, яка турбує не стільки державу, скільки громадян. Тому розвиток та функціонування ГС залежить від громадянської активності людей, від їх творчої енергії, бажання і готовності відстоювати свої інтереси і права.

Дякую за увагу !

